

Materiały faktograficzne

Michał Suszczewicz, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego, Uniwersytet Wrocławski
michal.suszczewicz@uni.wroc.pl

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu żagańskiego¹

Abstrakt: Analiza potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionu oparta została na metodzie opracowanej w tym celu i opublikowanej pierwotnie w monografii A. Mikos v. Rohrscheidt "Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy", Gniezno, 2008. Uwzględnia ona potencjalne cele turystyki kulturowej w powiecie, pozostałą ofertę czasu wolnego oraz inne czynniki wpływające na turystykę kulturową, infrastrukturę turystyczną, w tym służącą spędzaniu czasu wolnego oraz komunikacyjną, noclegową i gastronomiczną. Waloryzację przeprowadzono w oparciu o metodę bonitacji punktowej z odpowiednio dobranymi kryteriami oceny, odpowiadającym skali popularności danej grupy atrakcji i typu wypraw kulturowych.

1. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badania: powiat żagański

Lokalizacja: województwo lubuskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2010, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.2) Wyd. KulTour.pl, Poznań.

Okres badań: styczeń-marzec 2015

Data wypełnienia formularza: 12 marzec 2015

Przeprowadzający badanie terenowe: Michał Suszczewicz

2. Formularz waloryzacyjny mikroregionu żagańskiego

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczny zespół sakralny dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

Zespół poaugustiański w Żaganiu (6)

Historyczna znacząca świątynia innych religii ZD (za pierwsze dwie) (6)

Ewangelicki kościół Łaski w Żaganiu - wieża widokowa (6)

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

Kościół poewangelicki w Witoszynie Dolnym (2)

Kościół poewangelicki w Gozdnicy (2)

¹ Badania były współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (za pierwsze trzy) (4)
Kościół romański w Starym Żaganiu z XII wieku (4)
Kościół św. Andrzeja w Szprotawie z kamiennym romańskim portalem z XIII wieku (4)
Kościół św. Katarzyny w Gościszowicach - zachowany gotycki tryptyk Mistrza Ołtarza z Gościszowic (4)

I.A. b) Zamki i pałace:

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)
Pałac książęcy w Żaganiu (3)
Pałac w Hłowej (3)
Pałac Diebirschów w Chichach (3)
Zamek w Miodnicy (0)
Pałac w Dietrichowicach (0)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)
Ruina zamku Promnitzów w Wichowie (1)
Ruina zamku w Janowcu (1)
Ruina pałacu w Suchej Dolnej (1)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)
Zabudowa rynkowa w Żaganiu (3)
Zabudowa Rynku w Szprotawie (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)
Wieża rycerska w Dietrichowicach (4)
Kaplica Bożego Grobu w Żaganiu - replika z XVI w. (4)
Pałac Wdowi w Żaganiu (ob. bud. ratusza) z XVIII w. (4)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)
Wieża rycerska w Witkowie z XV w. (3)

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich (2)
Mury miejskie w Szprotawie (2)
Mury miejskie w Żaganiu (2)

Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa*) (4)
Biblioteka poaugustiańska w Żaganiu (4)

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)
Winda typu Paternoster w Hłowej (3)
Wieża ciśnień w Jankowej Żagańskiej (3)
Elektrownia wodna na Bobrze w Żaganiu (3)

Historyczna funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żegluga (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek**) (4)
Stacja Żagań na linii łączącej Wrocław z Berlinem (4)

I.A. d) Obiekty militarne:

Zachowana w dużej części, dostępna linia umocnień, ważna strategicznie (pierwsze dwie) (4)
Wały Śląskie w Bobrowicach (4)

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:

Obiekt będący na polskiej liście Pomników Historii ZD (dodatkowo, jeśli nie znajduje się on na liście UNESCO) (15)
Zespół poaugustiański w Żaganiu (15)

Dodatkowe punkty za wszystkie obiekty wpisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 pkt)
Pałac Książęcy w Żaganiu (2)
Zespół poaugustiański w Żaganiu (2)
Kościół św. Krzyża w Żaganiu (2)

Przewodniki elektroniczne po obiekcie (za pierwsze trzy) (1),
Pałac Książęcy w Żaganiu (1)
Zespół poaugustiański w Żaganiu (1)
Kościół św. Krzyża w Żaganiu (1)

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1 pkt),
Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu (1)

Za bardzo dobry stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu)
Za stan zachowania + 2 pkt

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:**I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:**

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)
Pomnik pobytu cesarza Ottona III w Szprotawie-Ilawie (2)
Pomnik niedźwiedzia Wojtka (Bohatera II wojny światowej) (2)

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech****) (1)
Pomnik ku czci Alianckich Jeńców Wojennych w Żaganiu (1)
Pomnik Goeperta w Szprotawie (1)
Pomnik generała S. Maczka w Żaganiu (1)

Miejsca historyczne o znaczeniu międzynarodowym (do trzech) (8)
Miejsce ucieczki jeńców brytyjskich tunelem „Harry” w czasie II wojny światowej (8)

Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)
Historyczne miejsce spotkania Bolesława Chrobrego z Ottonem III w Ilawie k. Szprotawy (4)

Miejsca związane z akcją utworów literackich o międzynarodowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (3)

Obóz jeniecki Stalag Luft 3 Sagan wraz z ucieczką jeńców - Paul Brickhill - The great escape (3)

Miejsca związane z akcją utworów literackich o krajowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (2)

Miejscowości: Żagań, Dietrzychowice, Niemcza - opowiadanie B. Nemcovej - Sestry (2)

Miejsca związane z biografią osób o międzynarodowym znaczeniu (pierwsze trzy) (3)

Miejsce działalności astronoma Johanesa Keplera w Żaganiu (3)

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)

Mistrz Ołtarzy z Gościszowic - Gościszowice (1)

Felix Matuszczak - przedwojenny szprotawski regionalista (1)

Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)

Miejsce pracy kompozytora Fritza Lubricha - Królewskie Seminarium Nauczycielskie, Kościół parafialny w Szprotawie (2)

Miejsce rezydowania pisarza B. H. Stendala w Żaganiu (2)

I.B. b) Cmentarze historyczne

Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)

Krypta grobowa rodu Bironów (2)

Krypta grobowa rodu Talleyrand-Perigord (2)

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)

Najstarsza płyta epitafijna na Śląsku - Berthold'a de Wyrbna z XIV w. w Żaganiu (1)

I.B. c) Budowle współczesne

Brak w powiecie

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)

Freski w bibliotece poaugustiańskiej z XVIII w. w Żaganiu (3)

Ołtarz gotycki Mistrza Ołtarza z Gościszowic w Gościszowicach (3)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)

Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu (2)

Muzeum Ziemi Szprotawskiej w Szprotawie (2)

Lokalne izby pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)

Sala Tradycji 'Czarnej Dywizji' przy jednostce wojskowej w Żaganiu (1)

Skansen maszyn i urządzeń rolniczych w Henrykowie (1)

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dotatkowe** punkty za:

Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do dwóch) (za każdą 1)

Ekspozycja stała - Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu - j. angielski (1)

Przewodnicy obiektowi stali (2)
Przewodnicy Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu (2)

Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi stali za każdy język do trzech (1)
J. angielski (1)

Przy muzeach regionalnych i lokalnych punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)
Muzeum Ziemi Szprotawskiej: wtorki 14.00-17.00, czwartki 14.00-17.00, sob. 13.00-14.00 (1)
Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu: wtorek - piątek w godz. 10:00 - 16:00, sobota-niedziela w godz. 10:00 - 17:00 (1)

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)
Letnia akademie muzyczna w Żaganiu (4)
Letni Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej - Iłowa (4)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)
Majówka Żagań-Żary (4)
Jarmark św. Michała w Żaganiu (4)
Dni Szprotawy (4)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu międzynarodowym (7)
"Wielka ucieczka" - rocznica wydarzenia ucieczki jeńców ze Stalagu w 1944 roku (7)

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe z oferta turystyczną:

Brak obiektów w powiecie

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech) (1)
Rez. Stawy Przemkowskie (1)
Rez. Dąbrowa Brzeźnicka (1)
Rez. Buczyzna Szprotawska (1)

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)
Park przypałacowy w Iłowej (2)
Żagański Park Książęcy w Żaganiu (2)

Park miejski duży kultywowany (pow. od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa) (2)
Park miejski w Szprotawie (2)

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa) (1)
Park Słowiański w Szprotawie (1)

I.H. Szlaki kulturowe:

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

Szlak rowerowy im. Goeperta (3)

Szlak Szklany w gminie Wymiarki (3)

Trakt Solny - szlak rowerowy (Gościszowice - Szprotawka) (3)

Materialne lub realne trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)

Szlak Wielkiej Ucieczki w Żaganiu (3)

Szlak Czterech Pancernych w Żaganiu (3)

Szlak Cmentarzy jenieckich w Żaganiu (3)

Wirtualne szlaki turystyczne, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

Szlak parkowy w LGD Bory Dolnośląskie (2)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Wirtualny spacer po Żaganiu (1)

Wirtualny spacer po Szprotawie (1)

Oferta objazdu turystycznego w przewodniku na zamówienie (za pierwsze dwie trasy) (1)

Przygotowana specjalnie dla turysty (1)

Dodatkowe wersje językowe oferty objazdu z przewodnikiem (za dwie pierwsze) (1)

J. angielski, j. niemiecki (1+1)

Za I kategorię: 231 punktów

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:**II.A. Informacja turystyczna:**

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Informacja turystyczna w Pałacu Książęcym w Żaganiu (2)

Biuro obsługi ruchu turystycznego PTTK w Szprotawie (2)

Informacja w językach obcych, (za każdy język do trzech) (1)

J. angielski (1)

J. niemiecki (1)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

Przewodnicy PTTK (3)

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Informacja turystyczna w Żaganiu - zasób sklepiku turystycznego (2)

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

J. angielski (1)

J. niemiecki (1)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Hotele 5* - 0

Hotele 4* - 0

Hotele 3*

*Willa Park*** - Żagań ul. Piłsudskiego 19 c, tel. 684781833, www.willapark.pl (2)*

*Rezydencja Janków*** - Hłowa ul. Kolejowa 15, tel. 68 360 03 31, www.rezydencja-jankow.com.pl (2)*

Hotele 2*

*Hotel Chrobry** - Wiechlice k. Szprotawy - Wiechlice ul. Jesionowa 3, tel. (68) 376 70 07, <http://www.hotelchrobry.com> (2)*

Hotele 1* - 0

Hostele

Hostel Arena - Żagań ul. Kochanowskiego 6, tel. 68 455 89 60, www.arena.zagan.pl (2)

Schroniska - 0

Kwatery zorganizowane

Gospodarstwo agroturystyczne „Nad Bobrem” w Bobrowicach - Bobrowice 36, tel. 68 376 60 30, www.nadbobrem.prv.pl (2)

Pałac Henryków k. Szprotawy - Henryków 70, tel. 68 376 13 77, www.weselemarzen.info (2)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)

Restauracja Janków w Hłowej (2)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Restauracja Bartosz - Żagań ul. Żarska 46, tel. 500 035 766 (1)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Restauracja Pałacu Wiechlice (1)

Restauracja Pałacu Henryków (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)

Restauracja Zamkowa - Żagań ul. Szprotawska 2 (1)

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Pasjami Bistro - Szprotawa Os. Słoneczne 16 (1)

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

Wynajęcie autokaru - MZK Żagań (2)

Wynajęcie mikrobusów - Bus Przewozy osobowe - Żagań, tel. 68 377 68 24 (2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Inny* dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Stacja kolejowa w Żaganiu (2)

Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec autobusowy w Szprotawie (2)

Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km (za pierwsze dwie) (4)

Autostrada A-18 (4)

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

Droga krajowa nr 12 (2)

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)

Komunikacja miejska i podmiejska - MZK Żagań (2)

Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)

Personal Taxi Żagań (1)

Stała oferta powozów, bryczek i inna retro (za pierwszą ofertę) (3)

"Leśna Stadnina" Krzywczyce k. Niegosławic (3)

II.D. Promocja turystyczna:

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)

Żagań - MTT Wrocław2015 (2)

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)

Małgorzata Szymańska-Dereń "Śladami księżnej Doroty" (1)

Za II kategorię: 55

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:**III.A. Instytucje Kultury**

Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna** (za pierwsze dwie) (1)

Centrum Kultury Szprotawa (1)

Centrum Kultury Żagań (1)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Dąb Chrobry - najstarszy dąb szypułkowy w Polsce - k. Piotrowic (1)

Cisy nad Czerną w Czernie (1)

Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie) (1)

Wieża widokowa w Żaganiu (1)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

Basen Arena Żagań (2)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Parker team - Szkoła Języków Obcych w Żaganiu (2)

Stałe centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

Kompleks Arena Żagań (2)

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Stadion miejski OSiR w Szprotawie (1)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)

*Stajnia Nad Kwisą - Łozy (1)***Za III kategorię: 13****Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:****IV. A. Instytucje w regionie:**

Brak w powiecie

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Brak w powiecie

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)

*Hotel Janków w Iłowej (3)***IV.D. Oferta shoppingu w regionie:**

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny (2)

Galeria Tesco Żagań (4)

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)

*ul. Warszawska w Żaganiu (2)***IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:**

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

*Iłowa - Rietschen (1)**Szprotawa - Gevelsberg (1)**Gozdnica - Hähnichen (1)**Żagań - Teltow (1)***Za IV kategorię: 13****Razem: 312 punktów**

3. Ocena i wnioski z przeprowadzonej analizy potencjału turystyki kulturowej powiatu żagańskiego

Powiat żagański charakteryzuje się średnim potencjałem turystyczno-kulturowym. Osiągnięty wynik 231 punktów w pierwszej kategorii, branej pod uwagę przy tej ocenie, plasuje powiat w górnej granicy tej grupy (100-250 punktów). Szczegółowe zestawienie punktacji w poszczególnych kategoriach podano w poniższej tabeli (Tab.1).

Tabela 1. Punktacja ustalona w poszczególnych zakresach badania

Kategoria	Podkategoria	Uzyskane punkty	Maks. ilość punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A Zabytki, w tym:	113	475
	I.A. a. zabytki sakralne	28	122
	I. A. b. zamki i pałace	12	108
	I.A. c. inne zabytki architektury i techniki	42	140
	I.A. d. obiekty militarne	4	18
	I. A .e. dodatkowe punkty	27	85
	I.B. Miejsca historyczne/znaczące	38	240
	I.B. a. Budowle hist. i monumenty	33	102
	I.B. b. Cmentarze historyczne	5	56
	I.B. c. Budowle współczesne	0	10
	I.C. Dzieła sztuki (pojedyncze)	6	72
	I.D. Muzea i Wystawy	12	115+90
	I.E. Eventy kulturowe	27	150
	I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną	0	16
	I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodniczą	10	53
	I.H. Szlaki kulturowe	25	106
	RAZEM za kategorię I	231	1245
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	13	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	23	51
	III.C. Infrastruktura komunikacyjna	16	32
	II.D. Promocja turystyczna	3	14
		Razem za kategorię II	55
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A Instytucje kultury	2	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	3	14
	III.C. Oferta sportowa edukacyjna i rekreacyjna	8	13
		Razem za kategorię III.	13
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:	IV.A. Instytucje w regionie	0	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	0	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	3	11
	IV.D. Oferta shoppingu	6	11
	IV.E. Zagraniczne partnerstwa	4	4
		Razem za kategorię IV	13
SUMA	WSZYSTKIE KATEGORIE	312	1453

Na uzyskany wynik znaczący wpływ ma lokalizacja w powiecie obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym: zamki, pałace oraz zabytkowe kościoły. Najbardziej znaczącym obiektem i ważną atrakcją turystyczną regionu, który wyróżnia się spośród zabytków powiatu, jest wpisany na listę Pomników Historii zespół poaugustiański w Żaganiu. To budowla wiążąca się z historią miasta i regionu od średniowiecza. Przebywało tu wiele znanych osób, wśród nich był astronom Johannes Kepler, który miał tu własną pracownię. Warto również zaznaczyć, że na terenie powiatu znajduje się kilkanaście innych zabytkowych kościołów romańskich i gotyckich, których historia sięga nawet XII wieku. Większość obiektów warty polecenia

znajduje się w największych miastach regionu (głównie w Żaganiu i Szprotawie). Pozostałe miejscowości posiadają zazwyczaj pojedyncze obiekty zabytkowe, które w wielu przypadkach są dobrze zachowane bądź też prowadzone są w nich prace remontowe.

Region żagański jest związany z biografią kilku znakomitych osób różnych narodowości, które mieszkały, tworzyły bądź przebywały na jego terenie. Pamięć o obecności tych osób związana jest z konkretnymi miejscami, została też upamiętniona w postaci pomników znajdujących się w poszczególnych miejscowościach powiatu. Żagań jest też jednym z miast, w którym w czasie II wojny światowej istniał obóz jeniecki (stalag). Ten żagański był miejscem pobytu m. in. dla alianckich lotników. Mająca miejsce w 1944 roku masowa ucieczka jeńców z tego obozu zyskała sławę i dała możliwość do powstania książki oraz stworzenia filmów historycznych. Ten wyczyn lotników nie został zapomniany i corocznie jest wspominany w ramach międzynarodowego eventu przypominającego wydarzenia z końca wojny. W powiecie istnieją też liczne lokalne szlaki kulturowe, choć ich zasięg jest niewielki. Ich tematyka jest bowiem powiązana z lokalną historią, materialnymi walorami dziedzictwa oraz ważnymi osobami czy wydarzeniami. Wśród ważniejszych lokalnych szlaków znajduje się nawiązujący do kultowego serialu o tematyce wojennej: Szlaku Czterech Pancernych, który prowadzi po miejscach będących w latach 60. XX w. miejscami kręcenia scen w ramach jego realizacji.

Oferta noclegowa i gastronomiczna w powiecie jest dość słabo rozwinięta. Obiekty hotelowe znajdują się głównie w mieście powiatowym bądź w południowej części powiatu. Klasy obiektów noclegowych są zróżnicowane. W powiecie znajdują się zarówno hotele 3 i 2 -gwiazdkowe, jak i kwatery prywatne czy gospodarstwa agroturystyczne. Obiekty o wyższym standardzie oferują również obsługę gastronomiczną, dostępną na miejscu. Pozostałe obiekty gastronomiczne lokują się głównie w centrach miast (Szprotawa, Żagań), bądź w okolicach zjazdów z autostrady (Iłowa). Żaden z obiektów noclegowych nie oferuje pakietów usług połączonych ze zwiedzaniem miasta bądź okolicy.

Promocja i organizacja turystyki w powiecie jest na względnie dobrym poziomie, jednak nie wykorzystuje wszystkich dostępnych instrumentów. W samym Żaganiu informacja turystyczna oferuje zwiedzanie miejskich obiektów z przewodnikiem w języku polskim, jak i w językach obcych. Placówka ta proponuje specjalnie dopasowane trasy objazdowe po regionie dla grup turystów, lecz tylko po uprzednim zamówieniu. Materiały promocyjne o powiecie są dostępne zarówno w informacji turystycznej w zamku, jak i w wydziałach promocji urzędu miasta, czy starostwa powiatowego. Region lub poszczególne podmioty starają się też promować swoje atrakcje na fachowych imprezach. I tak na ostatnich targach turystycznych we Wrocławiu Żagań wystąpił jako samodzielny podmiot. Wcześniej miasto wielokrotnie uczestniczyło w tej i innych podobnych imprezach w ramach stoiska województwa lubuskiego. Nie istnieje natomiast odrębny portal turystyczny, dedykowany powiatowi żagańskiemu. Informacje o obiektach turystycznych w powiecie są rozproszone w ramach stron internetowych poszczególnych gmin. Jediną zbiorczą informację o zabytkach posiada portal starostwa powiatowego w Żaganiu (www.powiatzaganski.pl). W powiecie istnieje kilka lokalnych stowarzyszeń, które promują historię i obiekty powiatu, wśród nich można wymienić m. in. Towarzystwo Borów Dolnośląskich, proponujące usługi przewodników oprowadzających po miejscach i obiektach tego regionu.

Żagań i okolice są miejscem kilku eventów związanych zarówno z kulturą wysoką, jak i popularną. W Żaganiu corocznie odbywają się koncerty muzyki poważnej w ramach Letniej Akademii Muzycznej, a w Iłowej koncerty muzyki organowej i kameralnej. Ponadto odbywające się lokalne imprezy związane ze świętami miast i poszczególnych miejscowości przyciągają widzów z miasta i bliższych okolic.

Oferta wypoczynku w czasie wolnym w omawianym powiecie jest ograniczona. Jedinie istniejące w Żaganiu obiekty rekreacyjne czy kryty basen mogą być miejscami spędzenia wolnego czasu dla osób, które nie chcą opuszczać regionu.

Powiat jest położony w obrębie Borów Dolnośląskich, co znacząco poprawia jego pozycję, ze względu na zdrowszy klimat oraz mniej hałaśliwe okolice w porównaniu z dużymi aglomeracjami. Opisywany region jest łatwo dostępny komunikacyjnie. Codziennie do Żagania kursują autobusy z większych aglomeracji, a do Żagania, Małomic i Leszna Górnego docierają również pociągi regionalne. Powiat posiada w swoich granicach autostradę A 18 łączącą Wrocław z Berlinem oraz drogę krajową 12 z Łęknicy do Dorohuska. Przez powiat przebiega najkrótsza trasa łącząca Karkonosze z Morzem Bałtyckim. Istniejąca na terenie miasta i powiatu komunikacja podmiejska, realizuje kursy łączące większość miejscowości ze sobą wyłącznie w dni robocze. W czasie dni wolnych od pracy poruszanie się środkami publicznej komunikacji w regionie jest bardzo utrudnione. Dlatego dla dalszego rozwoju ruchu turystycznego należałoby wprowadzić lub wspomóc kursowanie regularnego transportu publicznego albo prywatnego pomiędzy miejscowościami z dużą liczbą atrakcji, również w weekendy i święta wolne od pracy, przynajmniej w letnim sezonie turystycznym.

Wyżej wymienione czynniki mają istotne znaczenie w ocenie poziomu turystyczno-kulturowej atrakcyjności mikroregionu.

Zainteresowanie turystów tym obszarem i zwiększenie ruchu turystycznego może być pobudzone przez wzmoczenie aktywności promocyjnych, z naciskiem na możliwości eksploatacji walorów mieszanych: przyrodniczych i kulturowych, w tym szczególnie historycznych. W wielu miejscowościach prowadzone są odbudowy lub rewitalizacje zabytkowych obiektów, po których przynajmniej część z nich stanie się dostępna dla odwiedzających. Wytyczane są też nowe lokalne szlaki kulturowe, które tworzą kolejne tematyczne propozycje konfrontacji z dziedzictwem odwiedzanych miejscowości, wydarzeniami ich dziejów lub postaciami ich wybitniejszych dawnych mieszkańców. Takie działanie wzmacnia również tożsamość lokalną mieszkańców. W ramach promocji regionu warto powołać się na jego burzliwą historię związaną z kolejnymi książętami żagańskimi, życiem wybitnych osób mieszkających w regionie jak Albrecht von Wallenstein, Johannes Kepler czy Doroty de Talleyrand-Perigord. Zwłaszcza ostatnia z wymienionych osób, może pretendować do postaci „żagańskiej księżnej Daisy”, niemniej ciekawej, a z pewnością bardziej wpływowej niż ta znana z Książa, obecnie tak silnie wykorzystywana w promocji turystycznej okolic Wałbrzycha. Dodatkowo utworzenie nowego portalu internetowego, który skupiałby informacje o wszystkich ważnych obiektach w okolicach Żagania, znacząco ułatwiłoby turystom znalezienie informacji o powiecie, jego historii, szlakach turystycznych czy zabytkach. Zestawienie w ramach takiego portalu aktualnej bazy noclegowej i gastronomicznej, znacząco ułatwiłoby poszukiwania tych informacji, rozproszonych aktualnie na kilku lokalnych portalach gminnych.

4. Powiat żagański jako destynacja turystyki kulturowej

Mikroregion żagański jest bogaty w różnorodne walory turystyki kulturowej. Poniżej wymienione, odpowiadające kilku formom turystyki kulturowej, mogą stanowić magnes dla turystów nimi zainteresowanych i jednocześnie wyróżnik w promocji mikroregionu. Niektóre z nich (w szczególności te eksponujące wątki biograficzne) zasługują na to, by być brane pod uwagę jako materialna podstawa dla tworzenia jego turystycznej marki.

Turystyka miejska. Głównym celem turystów miejskich w regionie jest oczywiście sam Żagań. Jednym z najważniejszych elementów atrakcyjności tego miasta ze średniowieczną metryką jest jego dawna pozycja jako książęcej siedziby. Obiekty takie jak Pałac Książęcy na miejscu dawnego zamku, miejsca pochówków książęcych, zespół poaugustiański i Kaplica Bożego Grobu w Żaganiu są ewidentnymi przykładami na dawne znaczenie tego miasta w regionie lubuskim – polityczne, a także kościelne. Innym atutem Żagania jest historyczna

wielokulturowość, która dotyczy nie tylko dawnej ludności (posługującej się językiem niemieckim, dolnołużyckim i polskim) ale też wybitnych właścicieli miasta (Polaków, Francuzów i Niemców). Monumentalne rozmiary oraz oryginalność zastosowanych rozwiązań architektonicznych niektórych zabytków może skutecznie przyciągnąć do nich turystów. Ponadto szeroko zakrojony projekt rewitalizacji starego miasta w Żaganiu powoli zaczyna owocować znaczącą poprawą wizerunku zabytków w mieście. Także Szprotawa czy Iłowa mogą się szczycić licznymi zabytkami zachowanymi w dobrym stanie.

Turystyka biograficzna. Z regionem żagańskim wiąże się życie i działalność kilku ważnych osób w historii regionu, kraju a nawet Europy. Pierwszą ważną postacią formatu europejskiego, której pobyt na tej ziemi zarejestrowano, był cesarz rzymsko-niemiecki Otto III, który w roku 1000 w Iłowie spotkał się z Bolesławem Chrobrym. Do chwili obecnej w Szprotawie-Iławie można zobaczyć pomnik upamiętniający to wydarzenie, a pobliski most nad Bobrem nosi miano 1000-lecia.

Następną osobą, związaną historycznie z całym regionem jest ostatni książę głogowski Jan II. Jego dążenie do przejścia we władanie ziem księstw głogowskiego i żagańskiego zostało opisane w wielu kronikach. Działania księcia połączyły na krótki okres w jednym organizmie politycznym Szprotawę i Żagań, które przez kolejne wieki mimo bliskiej odległości rozwijały się zupełnie niezależnie od siebie.

Inną osobą nierozdzielnie związaną z Żaganiem jest Johannes Kepler. Ten słynny astronom ostatnie lata swojego życia spędził w Żaganiu. Przybył tu na zaproszenie ówczesnego właściciela miasta, kolejnej znaczącej postaci - Albrechta von Wallensteina, księcia Friedlandu i Żagania, Księcia Meklemburgii genialnego wodza naczelnego wojsk cesarskich podczas Wojny Trzydziestoletniej. Kepler ulokował się w konwikcie klasztoru augustianów, w którym stworzył własną pracownię. W chwili obecnej wiele obiektów posiada w swojej nazwie odniesienie do Keplera, który na głównym deptaku miasta ma swój pomnik. Jedną z ulic w centrum Żagania upamiętnia tego astronoma w swej nazwie.

Osobistością na skalę ponadlokalną był opat Felbieger z żagańskiego klasztoru augustianów, osoba niezwykle wykształcona, fundator szkoły dla nauczycieli z Dolnego Śląska. Przygotował on specjalne programy reformujące szkolnictwo katolickie. Dzięki niemu w budynku klasztornym utworzono jedno z pierwszych na świecie stałych obserwatoriów meteorologicznych. Za jego czasów na budynku klasztornym pojawił się również piorunochron - niedługo po jego wynalezieniu w Ameryce.

Duży wpływ na swoje czasy miała Dorota de Talleyrand-Perigord. Została księżną żagańską dzięki dziedzictwu jej ojca Piotra Birona, księcia kurlandzkiego. Jej okres władania księstwem to okres rozkwitu. Powstawało tu wiele nowych budowli, pałac książęcy stał się galerią sztuki z obrazami mistrzów z różnych stron. W Żaganiu na jej dworze pojawiały się znane osoby takie jak Alexander von Humboldt, przyszły cesarz niemiecki Wilhelm oraz książę von Pueckler-Muskau, światowy pionier w dziedzinie założeń parkowych. Wtedy to miasto stało się jednym z najważniejszych ośrodków magnackich w Prusach. Za czasów Doroty Żagań wzbogacił się o wiele nowych obiektów użyteczności publicznej, m. in. szpital. Księżna była długoletnią towarzyszką życia i powierniczką polityczną Karola Talleyranda, ministra spraw zagranicznych napoleońskiej Francji i współtwórcy nowego porządku politycznego w Europie. Ich długoletni związek i jej wpływ na poglądy i decyzje polityka z pewnością mogłyby dziś być eksploatowane także w Żaganiu. W 2014 roku wydano publikację poświęconą szlakowi księżnej żagańskiej Doroty. Dziś centralnym miejscem dla turystycznego wykorzystania w ofercie turystyki biograficznej jest pałac książęcy, z którym związane są życiorysy większości opisanych osób, a także zespół poaugustiański, uzupełniane przez wyznaczone trasy miejskie.

Omawiając walory biograficzne obszaru należy wspomnieć także inne osoby i grupy, które wpisały się w historię miasta i regionu, a mianowicie znanego Mistrza Ołtarzy

z Gościszowic, którego dzieła zdobią kościoły w Wielkopolsce, na Dolnym Śląsku, Brandenburgii i Saksonii, wybitnego pisarza Stendhala (Marie-Henri Beyle), przebywającego tu w czasie kampanii napoleońskiej, lotników uciekających z żagańskiego stalagu, współcześnie dr F. Matuszkiewicza, znanego regionalistę pochodzącego ze Szprotawy.

Turystyka militarna. W województwie lubuskim Żagań po dziś dzień kojarzy się m. in. z miejscową jednostką wojskową. Wojsko w Żaganiu stacjonowało już od XIX wieku, kiedy to ulokowano w mieście koszary. Podobnie uczyniono też w pobliskiej Szprotawie. Jednak prawdziwa militaryzacja tej okolicy miała miejsce w latach 30. XX wieku. Wtedy to z inicjatywy nazistowskich władz Rzeszy niemieckiej w Żaganiu ulokowano koszary dla wojsk pancernych Wehrmachtu, a w pobliskiej Starej Koperni i Wiechlicach zlokalizowano lotniska wojskowe. W czasie II wojny światowej na pobliskim lotnisku koło Starej Koperni testowano samoloty odrzutowe z zakładów Arado. W żagańskich obozach jenieckich przebywało nawet 40 tys. więźniów. Ważnym wydarzeniem ich dotyczącym była ucieczka masowa w 1944 roku, upamiętniona w książce, która doczekała się kilku adaptacji filmowych. Ten motyw został wykorzystany w turystyce, a Żagań jest bodaj głównym miejscem eksploatującym tematykę obozów jenieckich i życia ludzi w nich podczas ostatniej wojny. Głównym miejscem dla zainteresowanych nią jest oczywiście Muzeum Obozów Jenieckich na terenie dawnego Stalagu VIII C. Po ostatniej wojnie w mieście nadal stacjonowały wojska, pierwotnie radzieckie, a później polskie. W miejscowych koszarach kontynuuje się tradycje wojsk pancernych generała Andersa, którego pomnik znajduje się przed jednostką przy ul. Żarskiej. Okoliczne lotniska od 1945 do 1992 roku użytkowało wojsko radzieckie. Do chwili obecnej, mimo dość szeroko zakrojonej akcji zagospodarowania, wiele obiektów nadal posiada znamiona dawnego radzieckiego czasu stacjonowania. W okolicach Żagania znajduje się też jeden z największych w kraju poligon wojskowy, na który wstęp jest ograniczony ze względu na ćwiczenia prowadzone przez okoliczne jednostki Wojska Polskiego.

Turystyka tematyczna. W okolicznych miejscowościach znajduje się bardzo wiele dworców, pałaców oraz innych obiektów związanych z lokalnymi rodami szlacheckimi. Niektóre z nich są dziś odbudowane i służą turystom jako hotele, ale wiele jest nadal w remoncie i oczekuje na odbudowę. Każdy z nich prezentuje odrębny styl architektoniczny. Są obiekty posiadające charakter gotycki, jak wieże mieszkalne w Witkowie, czy Dietrichowicach. W wielu miejscowościach można obejrzeć budowle o stylu renesansowym, barokowym czy późniejszych. Niektóre z kościołów posiadają cenne zabytkowe wyposażenie. Spotyka się również liczne płyty nagrobne, z których najstarszą jest pochodząca z początku XIV wieku płyta Henryka i Stefana de Wyrbna przy kaplicy Wniebowzięcia NMP w Szprotawie, uznawana za najstarszy udokumentowany nagrobek na terenie Śląska. W okolicznych miejscowościach można również obejrzeć kamienne krzyże pokutne, w średniowieczu licznie wznoszone na całym Śląsku.

Turystyka kulturowo-przyrodnicza. W okolicach Żagania znajduje się szereg ciekawych miejsc łączących aspekty kulturowe z przyrodniczymi. Są to m. in. parki przypałacowe i przydworskie posiadające niekiedy wiele rzadkich gatunków drzew i roślin. Zaliczają się do nich parki w Żaganiu (o geometrycznej strukturze) oraz ten w Iłowie. Ciekawymi założeniami parkowymi mogą poszczycić się również Wiechlice czy Szprotawa. Pobliskie Bory Dolnośląskie i Dolina Bobru są jednymi z najważniejszych obszarów chronionych w regionie. Zostały one wpisane na listę obszarów chronionych Natura 2000, dzięki czemu mają szansę zachować swój naturalny krajobraz i zdrowy klimat. W regionie wytwarza się kilka też wyrobów regionalnych, jednak nie prowadzi się ich stacjonarnej sprzedaży.

Bibliografia

- Adamek K., Świątek M. R., 2002, *Żagań znany i nieznan*, Rada i Zarząd miasta Żagania; Żagań.
- Matuszkiewicz F., Szczegóła H., 2010, *Historia Szprotawy*, Urząd Miejski w Szprotawie, Szprotawa.
- Mikos von Rohrscheidt A., 2010, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy* (Wyd.2) Wyd. KulTour.pl, Poznań.
- Pawlikowska B. i in., 2009, Powiat Żagański. Książęca kraina, PLAN Jelenia Góra- Żagań.
- Pozaroszczuk M., Siwicki M., Syrycki M., 2010, *Ziemia Szprotawska. Historia i ludzie*, Kancelaria Rady Prawnego Kazimierza Pańtaka, Zielona Góra.